
TÉZISEK A TUDOMÁNYÉRT

20
26

TDDSZ, FDSZ-BCE, FDSZ-BME, MZTSZ-LFZE

Ezt a munkaanyagot olyan szakszervezetek¹ állították össze, amelyek a tudományt közügynek, a tudományos intézményeket és tudást közjóságnak tekintik. Azért dolgozunk, hogy a tudományos és a felsőoktatási szféra munkavállalói a tudományos élet szabadságát, méltányos bért, biztonságos jövőt, magas színvonalú munkakörülményeket és valódi érdekképviselőt biztosító munkahelyen dolgozhassanak, hozzájárulva a tudomány, mint közjóság szolgálatához.

Az alábbi tézisgyűjtemény a Tudományos Dolgozók Demokratikus Szakszervezete (TDDSZ) kezdeményezésére négy szakszervezet együttműködésével, majd szélesebb körű véleményezési folyamat elindításával készült. 2026 márciusában szakszervezetek és tudományos társaságok tagjai küldték el észrevételeiket az előzetes anyaggal kapcsolatban, amely ezek beépítésével bővült.

A beérkezett vélemények túlnyomó többsége támogatta az itt megfogalmazott téziseket, ennek ellenére elsősorban kiindulópontnak tekintjük azokat a következő évek tudománypolitikai elveinek kialakításához. Fontosnak tartjuk, hogy a további munka során a magyar tudományos élet minél szélesebb köre részt vegyen. Az itt összegyűjtött tézisek kiindulópontot jelentenek ehhez a munkához.

Arra törekedtünk, hogy olyan elveket fogalmazzunk meg, amelyek a konkrét közpolitikai intézkedések számára iránymutatást jelentenek. Azaz szándékosan nem javasoltunk konkrét jogszabályi változtatásokat, mert úgy gondoljuk, hogy az ágazati és intézményi szabályozásokat az elveket követve, az adott döntéshozatali szintnek megfelelően az érintettekkel együtt kell kialakítani úgy, hogy az alább kidolgozott alapelvek mindegyikét figyelembe vesszük. Ez gyökeres szakítást jelentene nemcsak a jelenlegi gyakorlattal, de a tudományirányítás több évtizedes gyakorlatával is.

A tudománypolitika demokratizálása soha nem volt időszerűbb. A tudományos szférát az egész világon jelentős kihívások érik. Intézményei finanszírozásában, a tudományt célzó közpolitikában alapvető változások következtek be az elmúlt évtizedekben: a piaci alapú finanszírozás elterjedése, a tudományos kutatás magánvállalkozásoknak történő kiszervezése hatalmas kihívást állít a kutatók és elsősorban az alapkutatás elé. Magyarország sem kivétel a privatizáció, a piaci logika megjelenése és az állami funkciók kiszervezése alól. Ugyanakkor az elmúlt évek magyar tudománypolitikáját – a piaci szempontok látszólagos hangsúlyozása mellett – a központosítás,

¹ A Tudományos Dolgozók Demokratikus Szakszervezete, a Felsőoktatási Dolgozók Szakszervezetének Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen és a Budapesti Corvinus Egyetemen működő alapszervezetei, illetve a Magyar Zeneművészek és Táncművészek Szakszervezetének a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetemen működő alapszervezete

az intézmények felülről történő, az érintettek véleményét figyelmen kívül hagyó átalakítása jellemezte.

Mára a kormányzat igazi hungarikumként egyszerre szervezte ki kvázi magánintézményekbe a tudományos és felsőoktatási intézmények zömét, és centralizálta a felettük való kontrollt. A felsőoktatás néhány intézménye ugyan még állami egyetemenként működik, de lényegi autonómia nélkül, hiszen ezekben az intézményekben a gazdasági döntéseket a miniszter által kinevezett kancellár gyakorolja. Habár a felsőoktatási intézmények többségének fenntartói jelenleg úgynevezett közérdekű vagyonkezelő alapítványok – míg a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemet egy zártkörűen működő részvénytársaság tartja fenn –, ez nem jelenti az állami kontroll megszűnését. Amellett, hogy az alapítványi kuratóriumokban szinte kizárólag a Fidesz-kormányhoz ezer szállal kötődő és attól függő helyzetben lévő tagok kapnak helyet, ezek a tagok 12 évig (két cikluson keresztül) lényegében leválthatatlanok. De az intézményi kontrollt nemcsak a kuratóriumok, hanem az intézmények finanszírozási mechanizmusai is biztosítják. A felsőoktatási intézmények többségének finanszírozását a kormányzat az állami férőhelyekről szóló ad hoc, átláthatatlan döntéseivel határozza meg, és ezt a kormányzat az intézmények feletti kontroll gyakorlására használja.

A legnagyobb kutatási hálózat, a nagyjából 6000 főt foglalkoztató volt MTA-kutatóhálózat (ma már részben a HUN-REN Magyar Kutatási Hálózat, részben az ELTE-hez csatolt négy intézmény) folyamatos átalakuláson ment keresztül. A végletesen alulfinanszírozott intézményrendszer költségvetésének emelését a kormányzat végül ahhoz kötötte, hogy az állami intézmény magánintézménnyé alakuljon át, a négy bölcsészet- és társadalomtudományi kutatóközpont pedig a hálózatból kikerülve az ELTE-hez kerüljön, és a korábbi, alulfinanszírozott helyzetben működjön tovább.

A folyamatos átalakítások sora, valamint az együtt gondolkodás majdnem teljes hiánya a kutatói társadalom elbizonytalanodásához vezetett. A kutatók jelentős nyomás alatt dolgoznak: a kutatói életpálya kiszámíthatatlanná vált, a munkakörülmények romlottak, a fizetés elértéktelenedett. A tudományos intézmények egymástól is egyre távolodnak. Néhány kivételezett intézmény jelentős támogatásban részesül, önálló vagyonelemeket kap, míg mások folyamatos alulfinanszírozottságtól szenvednek.

A konzultációs csatornák megszűnése a tudományos érdekképviselést is megnehezítette: ma nem egyértelmű, ki képviseli a tudomány és a tudományos dolgozók, a tudományos közösség érdekeit.

A felsőoktatásban és a kutatóintézetekben dolgozók munkajogi státuszának, valamint az intézményi finanszírozás módjának különbségei az ágazati érdekérvényesítést is egyre nehezebbé teszik.

Nem csupán a magyar tudomány számszerűsíthető mutatói, hanem a tagságunktól érkező jelzések alapján is úgy látjuk, hogy Magyarországon a tudományos intézmények rossz állapotban vannak. A jelenlegi forráshiányos helyzetben, folyamatosan változó jogszabályi, finanszírozási és pályázati környezetben a fenti problémák nem kezelhetők. A tudományos és felsőoktatási intézmények munkáját folyamatos átszervezések lehetetlenítik el. Ahhoz, hogy a tudomány valóban közjószágként működhessen, olyan tudománypolitikára van szükség, amely a tudományra mint autonóm, független, a tudományos szabadság elvei alapján szerveződő intézményrendszerre tekint, és amely figyelembe veszi a különböző tudományterületek sajátosságait és problémáit. A tudomány csak ekkor lehet képes arra, hogy érdemben hozzájáruljon az egyre bizonytalanabbá váló világ jelentette kihívások kezeléséhez.

Az elmúlt évek hektikus és végletesen centralizáló tudománypolitikai lépései, különösen a Magyar Tudományos Akadémia szerepének visszaszorítása azzal a tanulsággal jár, hogy a tudományos közösségnek magának kell megteremtenie belső együttműködési rendszerét, szervezeti kereteit nemcsak a szakszervezetek, hanem más kutatói közösségekre épülő hálózatok bevonásával.

Ezért döntöttek úgy a kezdeményező szervezetek, hogy az alábbi javaslattal azt kezdeményezik:

Kössünk új megállapodást, és helyezzük új alapokra a tudománypolitikát, amelynek alapelvei: a demokratikus, inkluzív döntéshozatal, a hosszú távú stabilitás és a tudományos dolgozók tisztelete.

TUDOMÁNPOLITIKAI TÉZISEK

I. A tudomány olyan közjóság, amelyet az akadémiai szabadság és az autonóm intézmények teremthetnek meg.

Hazánkban a tudomány szabadsága jelenleg jelentősen sérül. A tudomány szabadságának mértékét legtöbbször az Európai Kutatási Tanács (ERC) által is elismert Akadémiai Szabadság Index értékével, egy 0 és 1 közötti skálán fejezik ki; ennek az indexnek az értéke Magyarországon 0,3. Összehasonlításképpen: Romániában ez az érték 0,83; Lengyelországban 0,87.² A tudományos szabadságot nemcsak azok az esetek sértik, amikor tudományos munkája vagy álláspontja miatt elbocsátanak valakit³, hanem az is, amikor az intézményekben dolgozók tevékenységét a folyamatos átszervezések, az újabb és újabb stratégiai irányvonalak, a változó követelmények vagy éppen a források megvonása teszi lehetetlenné.⁴

Álláspontunk szerint ezt a helyzetet akkor lehet orvosolni, ha a mindenkori kormányzat elfogadja, hogy:

- A tudomány célja a világ megértése, a természeti és társadalmi összefüggéseivel együtt, az egyének és közösségek javára.
- A tudomány és az állam kapcsolata csak akkor egészséges, ha az állam a közjavak őrzőjeként – bizonyos preferenciák megszabása mellett – garantálja a tudomány autonómiáját, a tudományos intézmények függetlenségét.

II. A tudományterületek különbözőek, de egyformán értékesek. Az alkalmazott kutatás nem szoríthatja háttérbe az alapkutatót.

Sokszor folyik vita arról, hogy milyen „haszna” van a tudománynak. Ezek a viták jellemzően a közvetlen gazdasági haszonra fókuszálnak. Természetesen a tudomány, a tudományos tevékenység gazdasági haszna is fontos szempont, de a „haszon” ennél sokkal többértű. A

² Figyelmeztető jel, hogy dr. Maria Leptin, az Európai Kutatási Tanács (ERC) elnöke 2025 novemberében tartott beszédében külön megemlítette a magyar kormányzat támadásait a magyar tudomány intézményei ellen. A beszéd angol nyelven az ERC weboldalán érhető el. <https://erc.europa.eu/news-events/news/erc-presidents-speech-academic-freedom-under-threat>. 2026.01.31.

³ Ilyen is történt persze. A legutóbbi példa erre a Pázmány Péter Katolikus Egyetemről távozni kényszerülő oktatók esete, akik ellen etikai eljárást indítottak, egyiküket vallásos továbbképzésre kötelezték, és volt köztük, akit elbocsátottak azok után, hogy tudományos közleményeikben és ismeretterjesztő írásokban az LGBTQ személyek társadalmi helyzetét vizsgálták.

⁴ Lásd például a volt MTA kutatási hálózat folyamatos átszervezését vagy az egyetemek irányítási struktúrájának folyamatos változtatásait.

tudomány hozzájárul a világról, a kultúráról, a társadalomról és a saját közösségeinkről való ismeretek bővüléséhez.

Míg a természet- és élettudományi eredmények alkalmazhatósága néha kézzelfoghatóbbnak tűnhet (például a környezeti folyamatok előrejelzése, új technológiák kifejlesztése vagy az emberek és állatok gyógyítása terén), addig a bölcsészettudomány és a társadalomtudomány jelentősen hozzájárul az ember és a társadalom jólétéhez, a társadalom identitásának formálásához, a hagyományok megismeréséhez és a kultúra ápolásához a releváns folyamatok leírásán, értelmezésén, modellezésén, megértésén keresztül. A tudományos ismeretek lehetőséget adnak az önreflexióra és a tudatosabb életre. A bölcsészet-, társadalom-, természet- és élettudományok különböző módszerekkel dolgoznak, de kiegészítik egymást, lehetővé téve egy-egy probléma interdiszciplináris megközelítését.

Tudomány nélkül nincs oktatás. A 2024/2025-ös tanévben 69 felsőoktatási intézményben közel 28 ezer oktató tanított több mint 328 ezer diákot.⁵ A tudományos tevékenység sokféle: kutatás, oktatás, közösségi szerepvállalás, innováció és kritikai reflexió. Egyik sem szorítható háttérbe. Ez szorosan összekapcsolódik azzal, hogy az alapkutatás – minden tudományterületen – a hosszú távú siker záloga lehet. Az, hogy az alapkutatási tevékenység eredményei nem előre láthatóak, nem hiba, hanem az alapkutatás természete, amely egyben a hosszú távú eredmények, nagy jelentőségű felfedezések és innovációk alapvető feltétele is.

A bölcsészet-, társadalom-, természet- és élettudományok különböző módszerekkel dolgoznak, de kiegészítik egymást. Ehhez hasonlóan az alapkutatás, az alkalmazott kutatás és a kísérleti fejlesztés is a kutatási intézményrendszer részei, egymás nélkül nem vezethetnek sikerre.

- Támogatásuk és az egyes intézmények és kutatók teljesítményének megítélése eltérő szempontokat, eszközöket kíván.
- A különböző tudományterületek összefogása a tudomány fejlődésének alapfeltétele. Az együttműködéshez autonóm intézményrendszer, stabilitás és organikus fejlődés szükséges. A kooperációt ösztönözni kell, de a konkrét együttműködési formákat és területeket a tudomány művelőinek kell kidolgozniuk.

⁵ KSH: 23.1.1.20. Felsőoktatás, https://www.ksh.hu/stadat_files/okt/hu/okt0020.html (2026. január 28.).

- A tudományterületek közötti, politika által vezérelt versenyeztetés káros. A különböző tudományterületeken dolgozóknak hasonló színvonalú munkakörülményeket és támogatási lehetőségeket kell biztosítani.
- Olyan tudománypolitika szükséges, amely helyén kezeli a különböző célú kutatási tevékenységeket. Az alapkutatás, az alkalmazott kutatás és a kísérleti fejlesztés számára egyaránt megfelelő környezetet kell teremteni. Az alkalmazott kutatás és különösen a kísérleti fejlesztés nem válthatja ki az alapkutatást. Államilag finanszírozott alapkutatás nélkül a kutatás-fejlesztés ösztársadalmi hasznosságának maximalizálása nem lehetséges.

III. A tudománypolitikai stratégia nem lehet rövid távú politikai vagy gazdasági érdekek eszköze.

Az alapkutatás és az alkalmazott kutatás is a kutatási intézményrendszer része, egymás nélkül nem vezethet sikerre. Az alapkutatás (felfedező kutatás, kíváncsiságvezérelt kutatás) eredményeinek társadalmi haszna és gazdasági alkalmazhatósága nem megjósolható. Az azonban igen, hogy a kellő körültekintéssel kezelt tudományos befektetés valamilyen módon, jellemzően hosszú időtávon megtérül. A „türelmes tőke” fontossága különösen „türelmetlen időkben”, azaz válságok idején válik látványossá, amit jól példáz a különféle vakcinák kifejlesztése, amelyhez a teljes közösség évtizedek alatt felépített (kollektív és kumulatív) tudására volt szükség. Az olyan nagy hatású technológiai áttörések, mint a mikroprocesszorok vagy a mobiltelefonok, évtizedek kitartó alapkutatásának az eredményei.⁶

Ehhez képest az elmúlt másfél évtizedben Magyarország K+F kiadásainak belső szerkezete jelentősen átalakult az alkalmazott kutatás és a kísérleti fejlesztés javára: 2019-re az összes K+F ráfordítás 60%-a kísérleti fejlesztést szolgált, ami 15 százalékponttal magasabb, mint 2010-ben volt. 2024-ben a fennmaradó rész megoszlása: 23% alapkutatás, mintegy 20% alkalmazott kutatás.⁷

⁶ Néhány példa: amikor a kvantummechanika alapjait vagy annak szilárdtest-fizikai „alkalmazásait” lefektették, aligha jutott bárkinek is eszébe, hogy mindez a tranzisztor feltalálásához fog vezetni. A mesterséges intelligencia elméleti alapjait az 1940–50-es években építették föl, lényeges gyakorlati alkalmazhatóságukra azonban a 2010-es évek végéig kellett várni, sőt időközben még zsákutcának is bélyegezték az elképzelést. A CRISPR-génszerkesztés az 1987-ben felfedezett, majd hosszú évekig hasznosíthatatlannak ítélt bakteriális immunrendszer vizsgálatára épül.

⁷ Központi Statisztikai Hivatal: Kutatás-fejlesztés, 2019 – Innováció, 2016–2018.

<https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/tudkut/2019/index.html>; utolsó letöltés: 2026. 04. 12.

Az állam szerepe a tudomány hosszú távú befektetőjeként megkerülhetetlen. Egy hosszú távú stratégiának:

- El kell ismernie az alapkutatás fontosságát, és nem áldozhatja fel a hosszú távú tudományos befektetéseket a rövid távú piaci haszonért.
- El kell fogadnia a tudomány autonómiáját és önszerveződésének logikáját.
- Érvényesítenie kell azt, hogy a tudományos autonómia nem szolgáltatható ki sem vállalati, sem pártpolitikai szempontoknak, és egyaránt biztosítania kell az egyetemek és a kutatási intézmények tudományos és gazdálkodási autonómiáját, hiszen ez a kettő egymástól elválaszthatatlan.
- Képviselnie kell azt, hogy a különböző intézmények – egyetemek, kutatóintézetek, civil szervezetek, gazdasági vállalkozások, tudományos szervezési intézmények – önszerveződő együttműködése a tudományos ökoszisztéma egészséges működésének alapja.

IV. A tudomány autonómiájának és teljesítményének egyik legfontosabb feltétele a tudományos és felsőoktatási intézmények stabil, kiszámítható és megfelelő mértékű alapfinanszírozása.

Magyarország K+F ráfordítása 2023-ban a GDP 1,39%-át tette ki, ami az uniós átlagnak (2,22%) mindössze a kétharmada.⁸ A teljes K+F ráfordításokon belül az állami költségvetésből finanszírozott hányad ráadásul tíz év alatt 39%-ról 33%-ra csökkent, ami⁹ különösen az alapkutatások szempontjából aggályos. A bérek szintjén a lemaradás még drámaibb: míg például francia kutatók átlagosan havi 8 ezer eurót keresnek, egy Európai Uniósi kutatási projektben, addig a magyarok mindössze átlagosan csupán ezer eurót kapnak ugyanazért a munkáért.¹⁰

Az intézmények sok esetben alig tudják fedezni a bér- és alapvető fenntartási költségeiket. Az intézmények finanszírozása változó, nehezen követhető elvek szerint történik, és sokszor ad hoc döntéseken múlik. Ez akadályozza a minőségi kutatást és az utánpótlás biztosítását. A különböző, látványos „csúcskutatási” programok nem ellensúlyozzák a mindennapi intézményi működés alulfinanszírozottságát és kiszámíthatatlanságát.

⁸ Lehullt a lepel az uniós rangsorról: így állunk az innovációs versenyben. Növekedés. 2025. 03. 11. <https://novekedes.hu/elemezések/lehullt-a-lepel-az-unios-rangsorrol-igy-allunk-az-innovacios-versenyben>; utolsó letöltés: 2026. 04. 12.

⁹ Központi Statisztikai Hivatal: Kutatás-fejlesztés, 2019 – Innováció, 2016–2018. <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/tudkut/2019/index.html>; utolsó letöltés: 2026. 04. 12.

¹⁰ Nemzeti Kutatási és Innovációs Hivatal: „Normál üzemi alulfinanszírozás” - Az EU és a magyar kutatók <https://nkfih.gov.hu/hivatalrol/nyomtatott-sajto/norm-al-uzemi>; utolsó letöltés: 2026. 04. 12.

Az egyetemi „modellváltás” amellet, hogy a hazai intézmények túlnyomó többségét elvágta az európai uniós forrásokhoz való hozzáféréstől, erodálta nemzetközi kapcsolataikat, presztízsvesztést okozott, és felszámolta azokat a közös kutatási együttműködések és nemzetközi szakmai hálózatokat, amelyeket a magyar tudományos közösség hosszú évek munkájával épített fel.

- A tudományos intézményrendszer hosszú távú működőképességét, az intézményi autonómia mellett az átlátható, kiszámítható és méltányos intézményfinanszírozás garantálhatja.
- A hazai és nemzetközi pályázati támogatások kulcsfontosságúak, de nem helyettesíthetik a stabil, politikai befolyástól és a piaci szereplők gazdasági befolyásától mentes állami finanszírozást.
- Az alapkutatás finanszírozása lényegében kizárólag állami feladat. A piaci finanszírozásnak az innovációs láncok későbbi fázisaiban kell belépnie a tudományos kutatás finanszírozásába.

V. A minőségi munkához kiszámítható környezet, méltóságot adó bérek és munkafeltételek szükségeseek.

Az MTA és a Fialat Kutatók Akadémiája által 2025-ben, több mint 5000 kutató bevonásával végzett felmérés a munkafeltételek terén rendkívül aggasztó képet tárt fel, hat területen is riasztó adatokkal.¹¹ A válaszadók 53%-s már gondolkodott azon, hogy elhagyja a tudományos pályát. és ez az arány még magasabb a fiatalok között: a 31–35 éves korosztályban eléri a 70%-ot. A 30 év alatti kutatók pszichés jólléte a WHO által javasolt 50%-os határérték alatt marad. A magyarországi kutatók jólléte általánosan is jóval a teljes hazai népesség alatt marad és a kimerülés alskáláján eléri a kiegész határértékét. A kizárólag magyarországi affiliációval rendelkezők medián-összjövedelme nettó 550 ezer forint. A legalacsonyabb főállásból származó mediánjövedelem az állami egyetemeken mért 325 ezer forint, a legjobb helyzetben az alapítványi (kekva) egyetemeken dolgozók vannak 522 500 forintos mediánnal. A felmérés idejében Magyarországon élő kutatók között a 30 év alattiak több, mint fele (57%), a 31-45 évesek majdnem fele gondolkozott már

¹¹ Koltai, Júlia és Horváth, Michelle és Knap, Árpád és Számel, Kata (2026) *A magyarországi és az országhoz kötődő kutatók helyzete: A 2025-ös MTA-FKA-felmérés főbb eredményei*. Magyar Tudományos Akadémia, Budapest. ISBN 978-615-6448-84-2

azon, hogy teljesen vagy részlegesen külföldi munkahelyre vált, aki külföldön él, az pedig jellemzően nem tervezi a hazaköltözést.

A női kutatók 48%-a számolt be arról, hogy hátrány érte a szakmájában nemi hovatartozása miatt – leggyakrabban előléptetési mellőzés (40%), anyasághoz kötött hátrány (29%) és a szakmai tekintély megkérdőjelezése (22%) formájában. A dolgozók munkajogi státusza többször változott az elmúlt években, kiszámíthatatlanná téve például a nyugdíjazás vagy az előmenetel módjait.

Kijelenthetjük, hogy a bizonytalan, önkizsákmányolásra épülő környezetben a tudományos dolgozók jelentős része megélhetési gondokkal és jelentős mentális terheléssel, folyamatos stresszhelyzetekkel küzd.

Ezek a problémák a pálya vagy akár az ország elhagyásához, különmunkák, illetve másodállások vállalásához vezetnek, ami tovább rontja a tudományos munka minőségét.

A megfelelő, stabil megélhetés és nyugodt munkakörnyezet úgy teremthető meg, ha:

- Minden, a tudományos szférában dolgozó munkavállaló fizetése valódi anyagi biztonságot ad. A tudományos szférában dolgozóknak olyan alapléte kell fizetni, amely lehetővé teszi, hogy egyetlen állásból is megéljenek.
- A tudományos munka minőségének fenntartása érdekében olyan strukturális és intézményi működési feltételeket kell kialakítani, amelyek mérséklék a jelenleg tapasztalható mentális túlterhelést, és támogatják az egészségügyi kockázatok szisztematikus megelőzését. A kockázatok közvetlen mérséklése mellett elő kell segíteni a támogató, biztonságot nyújtó munkahelyi közeg kialakulását, elsősorban ösztönzők alkalmazásával. Mérsékelni kell az adminisztrációs terheket.
- Rendezni kell a tudományos dolgozók státuszát. Az (akár közvetetten) állami finanszírozású intézményekben mind a tudományos, mind a nem tudományos munkakörökben dolgozók élvezzenek a jelenleginél sokkal erősebb munkajogi védeltséget. Vissza kell szorítani a határozott idejű szerződések dominanciáját, meggyőző életpályamodellt és kiszámítható – a tudományterületi sajátosságokhoz igazodó – előmeneteli rendszert szükséges kínálni.
- A tudományos intézményekben biztosítani kell a nemi, etnikai, vallási vagy más, a munkavégzés szempontjából irreleváns tényezőktől független, egyenlő bánásmódot.

- Véget kell vetni a hazai tudományos szférában az elmúlt években rohamosan terjedő teljesítménybérezés gyakorlatának.¹² Közös, konzultációs alapon kell kialakítani a többéves teljesítményt figyelembe vevő teljesítményértékelési rendszereket; kiindulópontot a CoARA és DORA kezdeményezések jelentsenek. A jutalmazás nem azonosítható a kizárólag kvantifikálható outputokra épülő teljesítménybérezéssel, hanem a tudományos munka komplex – oktatási, kutatási és közösségi – hozzájárulásainak elismerését kell szolgálnia.
- A munkavállalói érdekképviseltek munkáját támogatni kell, és biztosítani kell a munkavállalói érdekek képviselőjét valamennyi döntéshozatali szinten.

VI. A tudományos dolgozók utánpótlásáról is gondoskodni kell.

Ma a kutatói-oktatói utánpótlás alapvető gondokkal küzd. A 40 év alatti kutatóknak csupán 21%-a gondolja úgy, hogy a kutatói életpálya kiszámítható, és a pályázati rendszer kiszámíthatóságát a kutatók ötfokú skálán átlagosan csak 2,13-ra értékelték. Az utánpótlás bázisa strukturálisan is szűkül: Annak ellenére, hogy már most is hazánkban a második legalacsonyabb a diplomások aránya a 25-34 éves korosztályban az Európai Unióban, 2025-től szinte minden magyar egyetemen csökkent az államilag finanszírozott férőhelyek száma – az ELTE-n például 19 százalékkal.¹³

Ma a fentiekben említett problémák miatt a tudományos pálya kevésbé vonzó. A fiatal kutatók pályájukat sokszor külföldön képzelik el, hazatérésüket pedig szinte lehetetlennek látják a rossz munkakörülmények miatt.

- A stabil, kiszámítható, autonóm környezet és a rendes bérezés részben megoldja az utánpótlás kérdését is, hiszen amennyiben a kutató vagy oktató egy állásból is megél, a másod- és harmadállások felszabadulnak, jelentős helyet teremtve új kutatók és oktatók belépésének.

¹² A teljesítmények mérésére természetesen valamilyen formában szükség van, de ezeknek a bérekhez történő kötése fundamentális problémákat vet fel, különösen olyan körülmények között, amikor a bérek általános színvonala jóval elmarad még a diplomás átlagbértől is, miközben a közösség túlnyomó többsége minimum PhD-fokozattal rendelkezik, több nyelven kommunikál a nemzetközi tudományos közéletben.

¹³ Ld. Gál Luca: Felvételi 2025: 32 egyetemen csökkent a meghirdetett állami férőhelyek száma. Eduline, 2025. 01. 15. https://eduline.hu/felsooktatas/20250110_felsooktatasi-felveteli-2025-allami-osztondijas-ferohelyek-lista%20utols%C3%B3%20let%C3%B6lt%C3%A9s%202026.04.12; utolsó letöltés: 2026. 04. 12. Nagy Gergely: Drámai mértékben csökken az állami finanszírozású hallgatói létszám, de a NER kedvenc egyeteme ez alól is kivétel. Qubit.hu. 2025. 01. 15. <https://qubit.hu/2025/01/15/dramaian-csokken-az-allami-finanszirozasu-hallgatoi-letszam-az-egyetemen-de-a-ner-kedvenc-egyeteme-ez-alol-is-kivetel> utolsó letöltés. 2026. 04. 12.

- A kutatói szabadsággal, kiszámíthatósággal és magasabb bérezéssel a pálya vonzóbbá válik.
- Meg kell emelni a PhD-ösztöndíjakat, hogy a hallgatók a tanulmányaikra koncentrálhassanak.
- Fiatal kutatói programokat kell bevezetni, külön lehetőséget kell teremteni a nemzetközi tudományos életbe való bekapcsolódásra.
- A pályázati-finanszírozási rendszerben külön programok kellenek a fiatal, pályakezdő kutatóknak is.
- Vissza kell térni az Erasmus-programba, ehhez meg kell felelni az elvárt feltételeknek.

VII. Ágazati szintű, valódi érdekegyeztetést!

„A hazai kutatás rámutatott arra is, hogy bár a társadalmi párbeszéd (TP) formális intézményei országos és helyi szinten is léteznek, kiüresített intézményekről és mechanizmusokról van szó, különösen országos szinten. Azt is mondhatjuk, hogy hazánkban az országos szintű TP kiüresedett keretként látszatfunkcionál, amiből a tényleges demokratikus, érdekegyeztető tartalom a jogi átalakítások és kormányzati hatalomgyakorlás következtében eltűnt.”¹⁴

Ma a tudományról szóló döntések az érintettek megkérdezése nélkül, átláthatatlan módon és egymásnak ellentmondó szempontok szerint születnek. Ahogyan a fenti tézisekből is következik, véleményünk szerint a magyar tudomány akkor funkcionálhat megfelelően, ha a szférát érintő döntések többszintű, a szférát az egyes munkahelyektől az ágazati szintig átszövő, intézményesített érdekképviseleti rendszerben, egyúttal társadalmi párbeszéd alapján, hangsúlyozottan transzparens folyamatok során születnek. Ennek tükröződnie kell a munkajogi szabályozásban, és reflektálnia kell a tudományos diszciplínák közötti különbségekre is. Az ágazati szintű érdekegyeztetéseknek részben megfelelő célt és intézményes keretet adhat egy ágazati szintű kollektív szerződés kialakításának és fenntartásának folyamata. Az érdekegyeztetési folyamatok kialakítása után a kormánzatnak és a pártoknak olyan új megállapodást kell kötniük a tudomány művelőivel, a kutatói közösségekkel, a tudományos intézményrendszerben dolgozókat képviselő szakszervezetekkel, a tudományos társaságokkal, amelyben a fenti elvek alapján kialakított hosszú távú tudománypolitikai stratégiát fogadják el.

¹⁴ Árendás Zsuzsa: Sarokba szorított szakszervezeteket és kiüresedett társadalmi párbeszédet talált egy nemzetközi kutatás Magyarországon. Qubit 2020. 02.10. <https://qubit.hu/2020/02/20/gyenge-szakszervezeteket-es-kiuresedett-tarsadalmi-parbeszedet-talalt-egy-nemzetkozi-kutatas-magyarorszagon>; utolsó letöltés: 2026. 04. 12.